

מר-חשון התשע"א

<u>1</u>	<u>הקשר בין דרשות חז"ל ובין טעמי המקרא</u>	<u>1</u>
<u>1</u>	<u>מבוא</u>	<u>1.1</u>
<u>4</u>	<u>דוגמאות רביע</u>	<u>2</u>
<u>5</u>	<u>דוגמא לרביע ומהפך פשטא [מונח] זקף-קטן</u>	<u>3</u>
<u>6</u>	<u>דוגמא למונח רביע</u>	<u>4</u>
<u>6</u>	<u>דוגמא לרביע ושתי סדרות מהפך פשטא ואחריהן [מונח] זקף-קטן</u>	<u>5</u>
<u>7</u>	<u>שילוב תלישא ומהפך פשטא זקף-קטן</u>	<u>6</u>
<u>7</u>	<u>פזר תלישא</u>	<u>7</u>
<u>9</u>	<u>דוגמאות קדמא ואזלא ושילוב תלישא</u>	<u>8</u>
<u>9</u>	<u>דוגמא המשלבת רביע ... תלישא</u>	<u>9</u>
<u>10</u>	<u>דוגמא המשלבת זקף-גדול ... תלישא</u>	<u>10</u>
<u>11</u>	<u>איסתכל באורייתא וברא עלמא - זוית מיצהר השמש בירושלים. תבנית תלישא ... תביר</u>	<u>11</u>
<u>11</u>	<u>בראשית נח ח, כב קביעת תקופות לאופק ירושלים</u>	<u>11.1</u>
<u>14</u>	<u>שמות בא יג, ג - ה - חדש האביב בפר' קדש לי כל בכור</u>	<u>11.2</u>
<u>15</u>	<u>ישעיהו ד, ה - ו חישוב צל סוכה בתקופת תמוז</u>	<u>11.3</u>

1 הקשר בין דרשות חז"ל ובין טעמי המקרא

1.1 מבוא

אודה השם בכל לבב בסוד ישרים ועדה, על שהדריכני בית א'דני לבוא אל חלקי בתורה.

עיון זה עוסק בתפקידי טעמי המקרא בחמישה חומשי תורה, בנסיון להוכיח בעזוהשי"ת שלטעמי המקרא יש תפקידים המהווים רמז לדרשות חז"ל בפסוקים.

כגון טעם רביע בפסוק **ויקרא אמר כביא** : **וְכַהֵן כִּי-יִקְרָא נֶפֶשׁ קִנְיָן כִּסְפוֹ הוּא יֹאכַל בּוֹ** וגו' המלה וכהן בטעם רביע מרמזת לדרשת ה-**בבלי יבמות סו,א** על פסוק זה שארבעה הקשורים לקנין הכהן אוכלים בתרומה, א' עבדים שקנתה אשתו, ב' עבדיו, ג' עבדי צאן ברזל שהביאה אשתו, ד' עבדיו שקנו עבדים. טעם רביע בתפקיד שמובנו ארבע מרמז על ארבעה אלו. בעזוהשי"ת מצאנו דרשות חז"ל בפסוקים נוספים בהם יש טעם רביע ושארף בהם ניתן להטעים כי טעם רביע מרמז על ענין הקשור למספר ארבע כגון ארבעה לימודים. כן נמצא ארבעה לימודים חז"ל כי תבנית הטעמים מונח רביע מרמזת לענין של לפחות ארבע, כגון לפחות ארבעה לימודים בגלל תוספת המונח.

מובן מאליו, שאין כאן כוונה להקיף את כל פסוקי התנ"ך וכל טעמי המקרא, אלא ניסיון למצוא דרכי דרשת חז"ל או ביאור (לא תוכן) דומות בכמה שיותר פסוקים בהם מופיעה אותה תבנית טעמי המקרא, כך שנוכל לשער את תפקידיה של התבנית. כגון ההשערה שלרביע יש עוד תפקידים בנוסף לקשר למספר ארבע.

לרוב הטעמים הבודדים (כגון זקף-קטן, זקף-גדול, רביע) ולתבניות טעמים (כגון מהפך פשטא מונח זקף-קטן) נמצא והוגדר לפחות תפקיד אחד, כגון טעם תלישא המרמז במספר רב של דרשות חז"ל על שיעורי תורה או מחיצות או חציצות וישנם עוד תפקידים (נסמכנו, בהשאלה בלבד, על הגמרא **בבלי סוכה ה,ב**, שיעורין חציצין ומחיצין הלכה למשה מסיני). וכך בשאר תבניות הטעמים נמצא בעזוהשי"ת ע"פ דרשות חז"ל או הבנת המפרשים בכתוב, שיש בהם תבניות טעמים זהות המרמזות על תהליך או אופן דומה של דרשת חז"ל.

בספר "מאור התורה"¹ מוצגת טבלת שינויים בשמות טעמים מקדמונים ודורות אחרונים בין עדות אחדות. בעיון אנו משתמשים בשמות כעדות האשכנזים והספרדים. ב"ה שכבר בתחילת העיון הקב"ה זימן לפנינו דרשות חז"ל על פסוקים אחדים, שבדיעבד עלתה השערה שיש קשר בין שם או צורת הטעם ובין הדרשה, כאשר אנו מודעים לשנוי בשמות וצורות ע"פ הדורות. אבל ישנם טעמים שבהם לא היה לנו זהוי כזה. בין הטעמים ששם מרמז לחלק מתפקידיהם נמצאים רביע במובן ארבע או רבוע

דרגא במובן יורד מלמעלה עולה מלמטה (לשון מדרגה שעולים ויורדים בה) דהיינו שמקשר בין נושא שלפניו או אחריו וגם מקשר למקום יותר רחוק
 תביר במובן של מחלק (לשון שבירה), כגון פעמים לא כל דיני הפרטים שוים בהלכה הנדרשת
 טפחא או טרחא בשמה כמנהג הספרדים מבטאה שנוי משמעות, התפשטות רבוי (טפחא – טופח, מתפשט; טרחא – רבוי פעולות)
 תלישא-קטנה בשמה כמנהג הספרדים תרסא במובן של מחיצה ובהשאלה מיגבלת שיעור
 תלישא-גדולה בשמה כמנהג הספרדים תלשא
 א' אותיות ר' ול' מתחלפות ולכן תלשא היא כעין תרשא באותו מובן;

¹ מאור התורה, הרב משה מאיר ויינשטאק, דפוס וויינפלד, ירושלים, התשכ"ו

ב' מובן של תלוש: מורם או נעקר, עובר מחיצה מתחום לתחום, נעקר מכלל בהלכה מסוימת להיות יוצא דופן.

בין הטעמים שלחלק מתפקידיהם יש רמז בצורתם נמצאים
רביע בעל ארבע פינות, המרמז על ארבעה לימודים
זקף-גדול בעל שתי נקודות וקו, המרמז על שלושה לימודים כאשר יכול להיות ששנים מהם באופן אחד ואחד באופן אחר
זקף-קטן בעל שתי נקודות, המרמז על שני לימודים

נעזרנו בהשאלה בלבד בכרייתא של י"ג מידות של רבי ישמעאל ואף בכרייתא של ל"ב מידות של רבי אלעזר בשביל להגדיר
חלק מתפקידי תבניות הטעמים כגון:
פזר תלישא קדמא ואזלא המרמז באחד מתפקידיו לכעין בנין אב (לא לפי כללי בנין אב),
קדמא ואזלא המרמז לכעין כלל ופרט ועוד דוגמאות שמפורטות בעיון.

מספר רב של פסוקים מורכבים ממספר תבניות טעמים כגון: מונח תלישא-קטנה קדמא ואזלא רביע מהפך פשטא זקף-קטן
מרכא טפחא מונח אתנה, ניתן למצוא במ דיונים מדרשות חז"ל עם רצף לכל הקרא, כאשר כל תבנית מרמזת בתפקידה על
הלימוד ועל המסקנה הנלמדת.

בכל מקום יש מקום לברר האם הדרשות הן ערך מוסף שאין לו כתוב ואז אפשר כי הטעמים מרמזים לערך מוסף זה.
בדרשות מכתובים יש מקום לברר האם יש גם טעמים המרמזים אל אופן הדרשה והם עשויים להיות בפסוק הנדרש או
בפסוקים אחרים.

בדרך כלל תהליך הלימוד הוא מימין לשמאל, דהיינו מתחילת הפסוק ולהמשכו (לאחריו). יש תבניות המלמדות לפנייהם
ולאחריהם, כולל לפסוקים אחרים. יש תבניות טעמים המלמדות על פסוק אחר באותו ענין ואף בחומש אחר.

נציג טבלה של מקצת מהטעמים ולמקצת מהתפקידי הטעמים כפי שמתבררים בעיון מעבר לתפקידם התחבירי:

מתפקידי תבנית הטעמים קדמא ואזלא

קדמא ואזלא = מוקדם ומאוחר

קדמא ואזלא = כלל ופרט

מתפקידי תבנית הטעמים רביע מבוסס על כ-130 מופעים מתוך 2447

רביע = מספר הלימודים / הדרשות ארבע

רביע = המספר 4, רביעי

הרביע נמצא גם בתבניות דרנא מונח רביע, נמצא תפקיד משותף ל-33 מתוך 59 מופעים,

אזלא (גרשי"ם) או אזלא-גרש) [מונח] רביע

רביע ... זקף-קטן והוא מאמר סתום, בא לפרש ולא לסתום

מתפקידי תבנית הטעמים זקף-גדול מבוסס על 57 מופעים מתוך 527

זקף-גדול = מספר הלימודים / הדרשות שלוש

מתפקידי תבנית הטעמים זקף-קטן מבוסס על כ-20 מופעים בודדים ועשרות משולבים מתוך 6995

[מונח] זקף-קטן = מספר הלימודים / הדרשות שתיים

פעמיים זקף-קטן בין אתנח. ל-סלוק (=סוף-פסוק) או בין סלוק ל-אתנח = כעין בנין אב, כעין דבר החוזר וקורה,

מבוסס על כ-50 מופעים מתוך כ-800, כגון:

שמות בא יב,טז [טז] וביום הראשון מקרא-קדש וביום השביעי מקרא-קדש יהיה לכם

פל-מלאכה לא יעשה בהם אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם: אמרו רז"ל זה בנה אב לכל המועדים

מתפקידי תבנית הטעמים תלישא-גדולה או תלישא-קטנה, מבוסס על כ-170 מופעים מתוך 727

תלישא = בעל בחינה נעלה (מקור אור החיים בטעם תלישא-קטנה, ע"פ מנחת שי זה שם כללי לתלישות במנהג הספרדי)

תלישא-גדולה או תלישא-קטנה =

שיעורין כולל שיעורין מוחלטים, שיעורין יחסיים, אומדנים,

חציצין,

מחיצין,

דרגות בשכר ועונש,

תלישא ... תביר = מרמז לחישוב חשבוני לעתים מהתוכן

מתפקידי תבנית הטעמים זרקא סגול מבוסס על כ-74 מופעים מתוך 372 סגול.

זרקא סגול = תוספת רבה או חלקית על הכתוב

זרקא סגול = גריעה חלקית מהכתוב

מתפקידי תבנית הטעמים מהפך פשטא

מהפך פשטא = הופך הכתוב מפשרט

מתפקידי תבנית הטעמים מרכא תביר [מרכא] טפחא מבוסס על כ-45 מופעים מתוך לפחות 660

מרכא תביר [מרכא] טפחא = קבוצת פרטים הקשורים בנושא אחד, אבל לא על כולם חלה ההלכה או הענין

המתואר.

